

КӨРКЕМ АУДАРМА МӘСЕЛЕЛЕРІ

Көркем аударма мәселелерін анықтау үшін алдымен көркем аударма деген не екенін білу керек. Бұл терминнің мәнін жеткізетін көптеген анықтамалар бар, олардың мәні мәдени ерекшеліктерді ескере отырып және шығарма авторының эмоционалды қабылдауын сақтай отырып, түпнұсқа мәтінінің барлық ерекшеліктерін қажет етеді.

Көркем аударманың ең дәл және мазмұнды түсіндірмесі Т. А. Казакованың анықтамасында келтірілген, онда былай делінген: "Көркем аударма – бұл зияткерлік қызметтің ерекше түрі, оның барысында аудармашы бастапқы және аударма тілдерінің тілдік бірліктері арасында ақпараттық сәйкестікті орнатады, бұл бастапқы көркем мәтіннің екінші деңгейлі белгі жүйесі түрінде бастапқы көркем мәтіннің шет тіліндегі аналогын жасауға мүмкіндік береді. белгілі бір тарихи кезеңде қоғамның әдеби-коммуникативтік талаптары мен тілдік әдеттеріне сәйкес келеді" [1].

Басқаша айтқанда, аудармашының көркем әдебиет мәтіндерімен жұмыс істеуінің негізгі қағидасы-бұл шығарманың мәні мен хабарын оқырмандарға жеткізу, сонымен бірге түпнұсқа мәтінінің тілдік нормаларын сақтау және сақтау, сонымен бірге осы немесе басқа шығарма жасалған дәуірдің мәдени және тарихи ерекшеліктерін ескеру қажеттілігі.

Көркем аударманың негізгі міндеті-қабылдауды қалыптастыру немесе басқаша айтқанда, аударылған жұмысты оқырман түпнұсқа сияқты оңай қабылдайтын мәтінді өңдеу.

Бір қарағанда, тұрақты өрнектерді аудару іс жүзінде қарағанда әлдеқайда қиын болып көрінуі мүмкін. Іс жүзінде тұрақты өрнектерді аударудың 4 негізгі әдісі бар. Оларға фразеологиялық эквивалент әдісі, фразеологиялық аналог әдісі, сөзбе-сөз аударма және сипаттамалық аударма жатады. Фразеологиялық эквивалент әдісі мен фразеологиялық аналог әдісі бірдей болып көрінетін сияқты, сондықтан олар неге аударманың екі түрлі әдісі ретінде ерекшеленеді?

Шындығында, эквивалент пен аналог ұғымдарының арасындағы айырмашылық шамалы болса да бар. Осылайша, фразеологиялық эквивалент әдісі түпнұсқа тілінің бейнелі фразеологизміне толық сәйкес келетін фразеологиялық айналымды іздеуді қамтиды, ал фразеологиялық Аналогты керемет суреттерге негізделген ұқсас фразеологиялық бірліктерді түсіну керек. Мысалы, орыс тіліндегі *"темірді ыстық күйінде ұстаңыз"* деген мақал ағылшын тіліндегі «Strike the iron while it is hot» идиомасының баламасы және ұқсас фразеологиялық айналымның аналогы болып табылады: : «Make hay while the sun shines» . Түпнұсқа фразеологизмнің бейнесін сақтау үшін олар көбінесе фразеологиялық бірлікті сөзбе-сөз аудару әдісіне жүгінеді, бұл оның үстіне көркемдік бейнені ұрып, егжей-тегжейлі метафора жасауға мүмкіндік береді. Жоғарыда аталған артықшылықтарға байланысты, кейде аудармашылар фразеологизмнің баламасы мен аналогы болса да, осы әдіске жүгінеді. Егер баламасы да, аналогы да болмаса, сипаттамалық аударма әдісін қолданудан басқа ештеңе қалмайды, ол түпнұсқа өрнектің барлық өзіндік ерекшелігін жеткізе алмаса да, оқырманды шатастырмайды [2].

Ең жақсы сәттердің көркем аударма мәтіндерінің болып табылады қиындықтар аудару ойынның сөздердің шығармаға ирониялық немесе әзіл-оспақ түс береді. Аудармашылардың сөз ойындарын аудару кезінде кездесетін проблемалары және олар тапқан шешімдер көркем аударманың шығармашылық сипатына тағы бір рет назар аударады. Тілдік құралдарды жеңе отырып, сөздерді ойнау-авторлар қолданатын ең күрделі стилистикалық әдістердің бірі. Мағынаны беру бірінші кезекте тұратындығына және мазмұнды

беруден әлдеқайда маңызды екендігіне байланысты мүлдем бірдей аудармаға қол жеткізу мүмкін емес. Аудармашы сөздерді аудару кезінде идеалға қол жеткізуі өте сирек, ол көбінесе таңдау жасауы керек: негізгі мағынаны жеткізу, бірақ сөздерді ойнауды тастау немесе суретті өзгерту және тікелей мағынадан ауытқу арқылы сақтау. Бұл жағдайда ойын сөздерін берудің барлық әлеуетін мұқият қарастырып, жазушы қолданған әдіске қарамастан, аударманы ең қолайлы жарыққа шығаратын әдісті таңдау керек [3].

Кейіпкерлердің сөйлеу келбетін беру қиын емес. Сөйлеу тәсілі мен екпіні кейіпкер туралы, тіпті ол туралы ештеңе білмесе де, жеткілікті ақпарат бере алады. Алайда, сөйлеудің ерекшелігін, мысалы, ирландиялық шаруаны, Үнді фермерін немесе пәкістандық таулы жерді айту мүмкін емес. Көптеген аудармашылар тілдің фольклорлық, диалектикалық және жаргон элементтерін аудармаға бағынбайтындығын негізсіз мойындайды [4].

Көркем шығармаларды аударудың тағы бір ерекшелігі-аудармашының жұмыс барысында кездесетін мәдени айырмашылықтардың әсері. Жоғарыда айтылғандай, аудармашының әдеби стилі, түпнұсқа жазушының тилі сияқты, өзінің тарихи және мәдени дамуында ана әдеби тілінің әсерінен қалыптасады, бұл аудармада әртүрлі қиындықтардың пайда болуына ықпал етеді, әсіресе түпнұсқа тілі мен аударылған тіл ерекше, тіпті қайшылықты Мәдениеттер мен діндерге қатысты болған кезде. Осылайша, батыс әдебиетіндегі Библия мен ежелгі мифологияға сілтемелер Шығыс пен Азия елдерінің оқырмандары үшін толық түсінілмеуі мүмкін. Бұл дәлелдейді, бұл аудармашыға көркем әдебиет жеткіліксіз меңгерген, осымен қатар, ол болуы тиіс білгірі, тарих, тұрмыс және мәдениет, ел, тілінде, онда жазылған түпнұсқа туындылар [5].

Жоғарыда айтылғандардан көркем аударма оның жарқын толықтығы мен терең мағынасына байланысты аударманың басқа түрлерімен ерекшеленетіні белгілі болады, оны жеткізу үшін Жоғары аударма шеберлігі мен сөзді "сезіну" мүмкіндігі қажет. Қандай да бір дәрежеде көркем аударманы өнерге теңеуге болады, өйткені аудармашыдан шет тіліндегі мәтінді өз тілінде қайта құру

қажет емес, белгілі бір мағынада оны түпнұсқаға толығымен және толығымен еніп, нөлден жасау керек. Осыдан көркем шығармалардың аудармашысы шет тілін жоғары деңгейде ғана емес, сонымен қатар қалам шебері деген қорытынды жасауға болады.

Шығармалардың көркем аудармасы-ұзақ және ауыр процесс. Сонымен қатар, кейбір факторлардың арқасында түпнұсқада толық сипатталған ақпаратты беру кейде іс жүзінде мүмкін емес болып қалады. Көркем аударманың ерекшелігі-түпнұсқа шығарманың негізгі мағынасы мен хабарын жеткізу ғана емес, сонымен бірге оның деңгейі мен көркемдік талғамын, сонымен қатар дүниетаным мен дүниетанымның кеңдігін көрсететін аудармашының қабылдау ерекшелігі.

Пайдаланылған әдебиет

1. Казакова Т.А. Көркем аударма. Теория және практика: оқулық. – СПб.: "Инжизиздат" ЖШС, 2006. - 544с. - (Шет тілдері бойынша арнайы әдебиет);
2. Сиривля М. А., Кан В. А. көркем мәтіндерді аударудың кейбір мәселелері: ғылыми мақала. – 2013. [Электрондық ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-problemy-perevoda-hudozhestvennyh-tekstov/viewer>];
3. Будник Е. А., Лукьяненко М. в. сөздік ойынды аударма мәселесі ретінде беру: ғылыми мақала. - Мәскеу экономика, статистика және информатика университеті, Мәскеу қ., – 2015. [Электрондық ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/n/peredacha-igry-slov-kak-perevodcheskaya-problema/viewer>];
4. <https://study-english.info/article081.php>;
5. <https://habr.com/ru/company/englishdom/blog/438806/>.